

La mirada del pintor: processos d'ensenyament i aprenentatge de les arts visuals

Josep Minguell i Cardenyas

Llicència d'estudis A.
Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació.
Direcció general d'innovació.
Curs 2008-2009

IMPORTANT:

El present treball de recerca conté imatges que formen part de l'objecte i de la finalitat de la recerca, subjectes a les lleis de la propietat intel·lectual.

INDEX

Introducció.	Pàg. 4
1) L'aprenentatge del dibuix.	Pàg. 6
Representació de la realitat: mètodes.	Pàg. 10
Mètodes i processos.	Pàg. 13
Mètode d'observació intuïtiva.	Pàg. 14
Mètode d'anàlisi.	Pàg. 18
Mètode descriptiu.	Pàg. 24
2) Forma.	Pàg. 28
Concepte de forma. (Mirada a la forma. Mirar un conjunt d'objectes. Contorn i dibuix de línia. La forma i el seu context: figura i fons).	Pàg. 28
Representació de la forma tridimensional, mètodes i processos.	Pàg. 39
Procés de dibuix d'observació intuïtiva de la forma. (Procés pràctic del dibuix d'observació intuïtiva).	Pàg. 40
Procés de dibuix d'anàlisi de la forma.	Pàg. 52
Procés de dibuix constructiu de la forma (Procediments del dibuix constructiu aplicats a l'estudi de la realitat).	Pàg. 61
Procés de dibuix descriptiu de la forma.	Pàg. 66
Representació de la forma: metodologia i processos complementaris.	Pàg. 71
Representació de la figura humana.	Pàg. 73
3) Espai	Pàg. 85
L'espai en el dibuix i en la pintura.	Pàg. 85
Representació de l'espai tridimensional, mètodes i processos.	Pàg. 90
Procés d'observació intuïtiva de l'espai (Instruments per observar. Procés de dibuix: de la finestra al paper. Pintura impressionista: l'espai observat).	Pàg. 90
Procés constructiu de representació de l'espai.	Pàg. 101

Perspectives (Construcció perspectiva. Sistemes de perspectiva. Elements de la perspectiva cònica. Tipus de perspectiva cònica. Procés de dibuix constructiu de l'espai. La construcció de les mirades. Funcions de la perspectiva en la pintura).

Procés de dibuix analític (L'espai analitzat). Pàg. 131

Procés descriptiu de l'espai. Pàg. 134

4) Llum Pàg. 136

La llum en el dibuix i la pintura. Pàg. 136

Il·luminació (Emissió de la llum. Remissió de la llum). Pàg. 140

Dibuix de taca. Pàg. 149

Procés d'observació intuïtiva de la llum. Pàg. 151

Procés analític de la llum. Pàg. 155

Procés constructiu de la llum. Pàg. 160

Procés descriptiu de la llum. Pàg. 171

5) Color Pàg. 176

El color en la pintura. Pàg. 176

Procés de visió del color (Emissió de la llum. Remissió de la llum. Visió del color). Pàg. 185

Color-llum i color-matèria. Pàg. 190

Anàlisi i classificació del color. Pàg. 192

Procesos. Pàg. 200

Procés d'observació intuïtiva del color. Pàg. 201

Procés analític del color. Pàg. 207

Procés constructiu del color. Pàg. 214

Procés descriptiu del color. Pàg. 222

6) Bibliografia Pàg. 228

Introducció

He redactat aquest document de recerca amb la intenció d'aportar recursos metodològics d'ensenyament i aprenentatge que contribueixin a una interpretació crítica en l'ensenyament del dibuix i del color.

La motivació principal ha estat la detecció des de la pràctica docent de la necessitat de formular uns conceptes fonamentals, amb una terminologia adequada i versàtil, per tal d'evitar confusions i contradiccions en l'àmbit educatiu. D'altra part, les publicacions específiques adreçades a l'ensenyament del dibuix i del color en el batxillerat artístic, els cicles formatius artístics i els estudis superiors de disseny són inexistent.

Aquest projecte de recerca incideix especialment en la concreció de la metodologia d'ensenyament i aprenentatge del dibuix i del color. Per aquest motiu he procurat una concreció conceptual i terminològica i he situat l'òptica del pintor en l'origen del desplegament de la comunicació visual; això m'ha permès establir uns enllaços entre la tradició artística del dibuix i la pintura i les noves tecnologies i recursos de comunicació visual.

He procurat seguir en el present estudi uns criteris i uns arguments fonamentals:

-El dibuix i la pintura han estat el punt de partida de diverses pràctiques artístiques i de la comunicació visual. El seu coneixement i pràctica esdevenen fonamentals per a l'educació artística i visual.

-Podem disposar d'un cos teòric i conceptual per a una matèria artística sempre que aquests conceptes estiguin argumentats, se'n consideri l'evolució, la complexitat i les diverses interpretacions. Caldria formular uns criteris terminològics clars i argumentats per tal d'evitar confusions i contradiccions en l'àmbit educatiu.

-La pràctica artística com a eix fonamental: l'anàlisi dels processos de creació dels artistes permet deduir i derivar conceptes, processos i recursos metodològics per a l'ensenyament.

A causa de les característiques del projecte, situat en l'àmbit de la recerca en belles arts, he seguit el criteri de sumar diverses metodologies articulades a partir de l'estudi de l'activitat artística.

El punt de partida ha estat l'anàlisi dels processos de creació i d'elaboració de creacions visuals de diversos autors que representen un ventall de possibilitats expressives relacionades amb els temes fonamentals dels currículums de dibuix i color. El resultat d'aquestes anàlisis (basades en el seguiment d'obres, documents i escrits dels pintors) m'ha permès construir processos d'ensenyament i aprenentatge aplicables a la docència i la redacció de propostes metodològiques per a les matèries de l'especialitat de dibuix i color, amb criteris de diversitat crítica i amb la voluntat d'aportar elements per a la creació d'un cos metodològic situat en el context de la comunicació visual contemporània.

Aquesta proposta metodològica d'ensenyament i aprenentatge s'inicia amb l'argumentació de quatre processos fonamentals: procés d'observació intuïtiva, procés d'anàlisi, procés de construcció i procés descriptiu. L'aplicació d'aquests processos s'ordena en quatre àmbits fonamentals: l'espai, la forma, la llum i el color, i es contrasta amb les aportacions derivades de les noves tecnologies i de la comunicació visual.